

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ  
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Предметна (циклова) комісія викладачів іноземних мов

Методика навчання іноземної мови  
в початковій школі  
з практикумом усного та писемного мовлення

*Курс лекцій*  
*для здобувачів фахової передвищої освіти*  
*галузь знань 01 Освіта/Педагогіка*  
*спеціальність 013 Початкова освіта*  
*ОПС фаховий молодший бакалавр*

**Мукачево 2025**

*Розглянуто та схвалено  
на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів іноземних мов  
Відокремленого структурного підрозділу  
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ»  
протокол №6 від 30.01.2025р.*

*Розглянуто та рекомендовано до друку Методичною радою  
Відокремленого структурного підрозділу  
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ»  
протокол №4 від 07.02.2025р.*

**Методика нааання іноземної мови в початковій школі з практикумом усного та писемного мовлення:** Курс лекцій для здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка ОПС Фаховий молодший бакалавр/ Укладач Н. В. Фийса – Мукачево: ВСП «ГПФК МДУ», 2025. –51с. ( 2,4 др. арк.).

#### **Укладач**

Н. В. Фийса – викладач англійської мови вищої категорії, викладач-методист ВСП «ГПФК МДУ»

#### **Рецензент**

Н. О. Герцовська – к. філол. н., доцент кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання МДУ.

#### **М54**

Курс лекцій призначений для ознайомлення здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта із загальними теоретичними питаннями дисципліни «Методика навчання іноземної мови в початковій школі з практикумом усного та писемного мовлення». Тематика лекцій відповідає розділам програми і охоплює питання характеристики основних понять та категорій дисципліни, розкриває методичні основи навчання іншомовного матеріалу та формування іншомовних мовленнєвих навичок.

Видання призначене для використання викладачами для підготовки до лекційних занять та здобувачами у процесі самостійного опрацювання матеріалу та для підготовки до практичних занять.

## ПРИЙНЯТІ СКОРОЧЕННЯ

**АГМ** активний граматичний мінімум  
**АМ** англійська мова  
**ГК** граматична компетентність  
**ГМ** граматичний мінімум  
**ГС** граматична структура  
**ДМ** діалогічне мовлення  
**ДЄ** діалогічна єдність  
**ЗНЗ** загальноосвітні навчальні заклади  
**ІГК** іншомовна граматична компетентність  
**ІКК** іншомовна комунікативна компетентність  
**ІЛК** іншомовна лексична компетентність  
**ІКП** іншомовна компетентність у письмі  
**ІМ** іноземна мова  
**КА** компетентність в аудіюванні  
**КДМ** компетентність у діалогічному мовленні  
**КММ** компетентність у монологічному мовленні  
**КП** компетентність у письмі  
**КС** комунікативна ситуація  
**КЧ** компетентність у читанні  
**ЛК** лексична компетентність  
**ЛО** лексична одиниця  
**МД** мовленнєва діяльність  
**ММ** монологічне мовлення  
**МНІМ** методика навчання іноземних мов  
**НМК** навчально-методичний комплекс  
**ПГМ** пасивний граматичний мінімум  
**ПР** позакласна робота  
**ПФЄ** понад фразова єдність  
**ФК** фонетична компетентність

## ЗМІСТ

|                                                                                                                           |   |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| Передмова.....                                                                                                            | 5 |
| Навчально-тематичний план дисципліни.....                                                                                 |   |
| Зміст лекційних занять                                                                                                    |   |
| <b>Змістовий модуль 1. Теоретичні основи методики навчання іноземних мов. Методика формування мовних компетентностей.</b> |   |
| Тема 1. Методика навчання іноземних мов як наука. Завдання, цілі. Принципи, підходи, методи, прийоми, засоби.....         |   |
| Тема 2. Урок іноземної мови. Вимоги до уроку іноземної мови. Типи і структура уроків іноземної мови.....                  |   |
| Тема 3. Вправа та її структура. Типи вправ.....                                                                           |   |
| Тема 4. Формування іншомовної граматичної компетентності (ІГК) і контроль рівня її сформованості.....                     |   |
| Тема 5. Формування іншомовної лексичної компетентності (ІЛК) і контроль рівня її сформованості.....                       |   |
| Тема 6. Формування іншомовної фонетичної компетентності (ІФК) і контроль рівня її сформованості.....                      |   |
| <b>Змістовий модуль 2. Методика формування рецептивної і продуктивної мовленнєвих компетентностей</b>                     |   |
| Тема 7. Формування іншомовної компетентності в аудіюванні (ІКА) та контроль рівня її сформованості.....                   |   |
| Тема 8. Формування іншомовної компетентності у читанні (ІКЧ).....                                                         |   |
| Тема 9. Формування іншомовної компетентності в говорінні (ІКТ) та контроль рівня її сформованості.....                    |   |
| Тема 10. Формування іншомовної компетентності у письмі (ІКП) та контроль рівня її сформованості.....                      |   |
| <b>Змістовий модуль 3. Методи навчання та організація навчально-виховного процесу з ІМ.</b>                               |   |
| Тема 11. Методи навчання іноземних мов.....                                                                               |   |
| Тема 12. Форми організації навчально-виховного процесу з іноземної мови.                                                  |   |
| Тема 13. Вивчення пісень, віршів, ритмівок, інсценування казок іноземною мовою.....                                       |   |
| Тема 14. Планування уроків іноземної мови в початковій школі.....                                                         |   |
| Тема 15. Контроль та оцінювання у навчанні іноземної мови. Види контролю.....                                             |   |
| Тема 16. Позакласна робота з іноземної школи.....                                                                         |   |
| Перелік рекомендованих джерел.....                                                                                        |   |

## ПЕРЕДМОВА

Курс лекцій є висвітленням сучасних лінгводидактичних основ викладання іноземних мов в початковій школі. Зміст видання відповідає навчальному плану й вимогам сьогодення. Метою курсу є ознайомлення здобувачів із теоретичними основами методики навчання іноземних мов як науки та навчальної дисципліни, а також формування умінь і навичок організації навчального процесу з ІМ з огляду на сучасні методичні підходи та масовий педагогічний досвід, сприяє формуванню і розвитку професійної компетенції майбутніх вчителів початкових класів.

Завдання курсу:

- ознайомити з теоретичними основами методики навчання іноземних мов;
- розвивати навички та вміння навчальної роботи з формування комунікативної компетенції учнів на основі програми з ІМ початкової школи;
- навчити ефективної підготовки до уроку як основної форми навчального процесу;
- сформувати вміння здійснення контролю рівня сформованості знань, навичок і вмінь учнів;
- навчити ефективного використання методів, прийомів та засобів навчання відповідно до етапу навчання;
- навчити раціонального планування навчального процесу, у тому числі, уроку як одного з його компонентів;
- ознайомити із формами і видами позаурочної діяльності з іноземної мови, яка сприяла б успішному виконанню загальної мети навчання іноземної мови у школі;
- навчити творчого аналізу чинних підручників іноземних мов та вміння ефективного використання їх у навчальному процесі.

Видання містить у собі текст 3-ох змістових модулів, що разом охоплюють 16 лекцій, кожна з яких закінчується контрольними запитаннями для самоперевірки, що сприяють закріпленню й активізації пройденого на заняттях матеріалу. Наводиться також список літератури й додаткові джерела для поглибленого ознайомлення зі змістом матеріалу. Курс лекцій рекомендовано для використання викладачами з метою підготовки до лекційних занять та здобувачами у процесі самостійного опрацювання матеріалу та для підготовки до практичних занять.

### Навчально-тематичний план дисципліни

| № з/п | Назва теми                                                                                                                                                                            | Кількість годин |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
|       | <b>Змістовий модуль 1. Теоретичні основи методики навчання іноземних мов. Методика формування мовних компетентностей.</b><br><b>Тема 1.1. Основні поняття МНІМ</b>                    |                 |
| 1.    | Методика навчання іноземних мов як наука. Завдання, цілі. Принципи, підходи, методи, прийоми, засоби.                                                                                 | 2               |
| 2.    | Урок іноземної мови. Вимоги до уроку іноземної мови. Типи і структура уроків іноземної мови.                                                                                          | 2               |
| 3     | Вправа та її структура. Типи вправ.                                                                                                                                                   | 1               |
|       | <b>Тема 1.2. Методика формування іншомовної граматичної компетенції</b>                                                                                                               |                 |
| 4     | Формування іншомовної граматичної компетентності (ІГК) і контроль рівня її сформованості                                                                                              | 2               |
|       | <b>Тема 1.3. Методика формування іншомовної лексичної компетентності</b>                                                                                                              |                 |
| 5     | Формування іншомовної лексичної компетентності (ІЛК) і контроль рівня її сформованості                                                                                                | 2               |
|       | <b>Тема 1.4. Методика формування фонетичної компетентності</b>                                                                                                                        |                 |
| 6     | Формування іншомовної фонетичної компетентності (ІФК) і контроль рівня її сформованості                                                                                               | 2               |
|       | <b>Змістовий модуль 2. Методика формування рецептивної і продуктивної мовленнєвих компетентностей</b><br><b>Тема 2.1. Формування іншомовної компетентності в аудіюванні і читанні</b> |                 |
| 7     | Формування іншомовної компетентності в аудіюванні (ІКА) та контроль рівня її сформованості                                                                                            | 2               |
| 8     | Формування іншомовної компетентності у читанні (ІКЧ)                                                                                                                                  | 2               |
|       | <b>Тема 2.2. Методика формування іншомовної компетентності в говорінні та письмі</b>                                                                                                  |                 |
| 9     | Формування іншомовної компетентності в говорінні (ІКТ) та контроль рівня її сформованості                                                                                             | 2               |

|    |                                                                                             |           |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 10 | Формування іншомовної компетентності у письмі (ІКП) та контроль рівня її сформованості      | 2         |
|    | <b>Змістовий модуль 3. Методи навчання та організація навчально-виховного процесу з ІМ.</b> |           |
|    | <b>Тема 3.1. Методи навчання ІМ</b>                                                         |           |
| 11 | Методи навчання іноземних мов                                                               | 2         |
|    | <b>Тема 3.2. Організація навчально-виховного процесу з ІМ</b>                               |           |
| 12 | Форми організації навчально-виховного процесу з іноземної мови.                             | 1         |
| 13 | Вивчення пісень, віршів, ритмівок, інсценування казок іноземною мовою.                      | 1         |
| 14 | Планування уроків іноземної мови в початковій школі.                                        | 1         |
| 15 | Контроль та оцінювання у навчанні іноземної мови. Види контролю.                            | 1         |
| 16 | Позакласна робота з іноземної школи.                                                        | 1         |
|    | <b>Всього</b>                                                                               | <b>26</b> |

## **Зміст лекційних занять**

### **Змістовий модуль 1. Теоретичні основи методики навчання іноземних мов. Методика формування мовних компетентностей.**

**Тема 1.** Методика навчання іноземних мов як наука. Завдання, цілі. Принципи, підходи, методи, прийоми, засоби.

#### **План лекції**

1. Методика навчання іноземних мов як наука.
2. Цілі та зміст навчання іноземної мови у початковій школі в умовах НУШ.
3. Поняття про принципи навчання. Дидактичні та методичні принципи.
4. Методи та прийоми навчання.
5. Поняття про засоби навчання. Класифікація засобів навчання.
6. Підручник як основний навчальний засіб, вимоги до підручника.

**Основні поняття:** методика навчання ІМ, загальна та спеціальна методика, цілі навчання, принципи навчання, дидактичні та методичні принципи, підхід, метод і прийом, засоби навчання, основні та допоміжні, технічні та нетехнічні засоби, комплект для вчителя та комплект для учня.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 15, 17].

#### **Текст лекції**

##### **1. Методика навчання іноземних мов як наука та її завдання.**

В педагогічному плані слово "**методика**" найчастіше вживається у трьох значеннях:

- 1) "методика" як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого - специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;
- 2) "методика" як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це "технологія" професійної практичної діяльності;
- 3) "методика" як навчальна дисципліна.

**Методика як наука** тісно пов'язана з концепцією навчального процесу, його основними компонентами, які й складають сукупність об'єктів вивчення та об'єктів дослідження.

До основних компонентів навчального процесу відносяться:

- 1) навчаюча діяльність учителя;
- 2) навчальна діяльність учнів;
- 2) організація навчання.

Будь-який процес навчання - це процес сумісної діяльності вчителя та учнів.



**Навчання** - це акт взаємодії того, хто навчає, з тим, кого навчають, з метою передачі одним і засвоєння іншим соціального досвіду.

Отже, **методика навчання іноземних мов** - це наука, яка вивчає цілі, зміст, методи і засоби навчання, а також способи навчання і виховання на матеріалі іноземної мови.

**Об'єктом методики** викладання іноземних мов є навчання, а її **предметом** - метод навчання. Між об'єктом і предметом існує двосторонній зв'язок.

У методиці навчання іноземних мов виділяють дві функціонально різні методики: загальну та спеціальну.

**Загальна методика** займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови.

**Спеціальна методика** досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчального закладу з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови.

## **2. Цілі та зміст навчання іноземної мови у початковій школі.**

**Цілі навчання** відповідають на запитання "З якою метою навчати?"

Метою навчання іноземної мови є оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти й розвитку особистості учня.

У сучасній методиці навчання іноземних мов висуваються чотири цілі: **практична, виховна, освітня й розвиваюча.**

**Зміст навчання** відповідає на питання "Чого навчати?" і включає такі компоненти:

- 1) Мовний, мовленнєвий, країнознавчий, лінгвокраїнознавчий навчальний матеріал.
- 2) Знання, навички та вміння.
- 3) Сфери спілкування, теми, ситуації.

У процесі засвоєння мовного, мовленнєвого, країнознавчого та лінгвокраїнознавчого матеріалу формується *іношомовна комунікативна компетенція*, яка включає такі види компетенцій: *мовну, мовленнєву, соціокультурну*.

## **3. Поняття про принципи навчання. Дидактичні та методичні принципи.**

**Принципи навчання** дають відповідь на запитання «Як організувати навчальний процес?» Принципи навчання – це вихідні керівні положення, що визначають зміст та організацію діяльності вчителя та учня на уроці. Навчання іноземної мови здійснюється на основі дидактичних та методичних принципів.

Дидактичні принципи:

- a) Принцип наочності;
- b) Принцип посильності;

- c) Принцип міцності;
- d) Принцип свідомості;
- e) Принцип науковості;
- f) Принцип активності;
- g) Принцип виховуючого навчання;
- h) Принцип індивідуалізації.

Методичні принципи:

- a) Принцип комунікативності;
- b) Принцип домінуючої ролі вправ;
- c) Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності;
- d) Принцип урахування рідної мови.

#### **4. Методи та прийоми навчання.**

**Методи навчання** дають відповідь на запитання "Як навчати?" Поняття "метод" означає шлях до поставленої мети.

В сучасній методиці навчання іноземних мов метод трактується в широкому і вузькому смислі.

В **широкому смислі** метод означає систему навчання. В методиці відома ціла низка методів: прямий метод, комунікативний метод, аудіо-лінгвальний метод та інші.

У **вузькому смислі** метод означає спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання. В цьому смислі метод — це спосіб, що забезпечує взаємодію учня і вчителя.

**Прийоми** навчання пов'язані з конкретними діями вчителя та учнів. Це — елементарні методичні вчинки (дії), що спрямовані на виконання конкретного завдання на певному етапі уроку.

Методи та прийоми навчання є взаємопов'язаними поняттями. Образно кажучи, метод - це місткість, а прийом — це речовина, що наповнює цю місткість. Важливо уміти правильно застосовувати різні взаємозумовлені прийоми для підвищення ефективності навчання.

#### **5. Поняття про засоби навчання. Класифікація засобів навчання.**

**Засоби навчання** є важливим невід'ємним компонентом навчального процесу з іноземної мови в середніх навчальних закладах.

Визначення засобів навчання — це відповідь на запитання "За допомогою чого навчати?" Отже засобами навчання можуть бути різноманітні матеріальні предмети, які допомагають учителю організувати ефективне навчання іноземної мови, а учням — успішно оволодівати нею.

Згідно з такими критеріями як значущість, призначення та застосування технічної апаратури засоби навчання іноземної мови розподіляються на

**основні та допоміжні;  
для вчителя і для учня;  
технічні та нетехнічні.**

В ідеалі усі засоби мають бути представлені в навчально-методичному комплексі (НМК), за яким проводиться навчання іноземної мови у даному класі середнього навчального закладу. В такому разі НМК і є основним засобом навчання у всій повноті його компонентів.

Ті засоби, які вчитель використовує додатково до основних засобів навчання, вважають допоміжними.

#### **6. Підручник як основний навчальний засіб, вимоги до підручника.**

Як засіб навчання *підручник* займає особливе місце у комплекті для учня, він є головним навчальним посібником. У ньому міститься методично організований мовний та мовленнєвий матеріал, вправи для оволодіння цим матеріалом у різних видах мовленнєвої діяльності (крім текстів для аудіювання, які знаходяться у книжці для вчителя), граматичний довідковий матеріал, додаток (пісні, вірші, словник тощо).

Традиційно підручники організовані за тематичним або ситуативно-тематичним принципом у розділи, які є відносно закінченими відрізками змісту навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання та письма.

Кожний розділ, як правило, охоплює серію уроків і має поурочну структуру.

В підручнику можуть бути використані різноманітні засоби наочності: схеми, таблиці, малюнки, діаграми, символіка, різні шрифти, колір тощо. Отже підручник повинен містити все, що є необхідним для досягнення цілей навчання. Серед основних вимог, що висувуються до структури та змісту підручника, виділяють такі:

- підручник має забезпечувати послідовність подачі мовного та мовленнєвого матеріалу від уроку до уроку;
- зміст підручника має бути комунікативно спрямованим;
- кожний параграф підручника повинен мати "стрижень", навколо якого організується весь матеріал (таким "стрижнем", наприклад, може бути типова фраза, тема тощо);
- у структурі параграфа має бути спеціальний розділ — домашнє завдання;
- структура і зміст підручника мають забезпечувати паралельне оволодіння уміннями як усного, так і писемного спілкування.

#### **Питання для самоперевірки**

1. Основні завдання теоретичного курсу МНІМ.
2. Зв'язок МНІМ з іншими науками.
3. Основні методичні етапи навчального процесу.
4. Вимоги до засобів навчання.

**Тема 2.** Урок іноземної мови. Вимоги до уроку іноземної мови. Типи і структура уроків іноземної мови.

### **План лекції**

1. Вимоги до уроку іноземної мови.
2. Типи уроків іноземної мови.
3. Структура уроку іноземної мови.
4. Аналіз уроку.

**Основні поняття:** основна організаційна одиниця, комплексність уроку, мовленнєва спрямованість уроку ІМ, мотиваційне забезпечення навчальної діяльності, структурна цілісність і змістовність уроку.

**Література:** [ 1-10, 11, 17, 18, 23].

### **Текст лекції**

#### **1. Вимоги до уроку іноземної мови.**

Урок ІМ як **основна організаційна одиниця** навчального процесу є його частиною і водночас самостійною, цілісною ланкою. До нього ставляться ті ж загально дидактичні й методичні вимоги, що й до всього навчального процесу.

**Вимоги до уроку ІМ**, що впливають з цілей, змісту та технології навчання цього предмета у школі:

- 1) Мовленнєва спрямованість уроку ІМ:
  - Практична орієнтація уроку, тобто переважання вправлення у спілкуванні над повідомленням знань та їх осмисленням;
  - Комунікативний характер вправлення. Комунікативна атмосфера повинна пронизувати весь урок, починаючи з повідомлення вчителем завдань уроку і закінчуючи підсумком.
- 2) Комплексність уроку ІМ – у мовленні всі види діяльності взаємодіють, сприяють формуванню один одного, всі аспекти мови – фонетичний, лексичний, граматичний – вивчаються взаємопов'язано, взаємозумовленим є й навчання видів мовленнєвої діяльності.
- 3) Іноземна мова – мета і засіб навчання – це положення пов'язане з використанням засобів мовної наочності для оволодіння діяльністю на ІМ, що реалізується завдяки мовленню вчителя.
- 4) Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів.
- 5) Різноманітність форм роботи учнів – поєднання індивідуальних форм роботи з колективними.
- 6) Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності.

#### **2. Типи уроків іноземної мови.**

Основними критеріями класифікації уроків ІМ є цілі уроків та рівень сформованості навичок і вмінь. На цей час в методиці узвичаєно поділ уроків на два основних типи.

**Перший тип** – уроки, що спрямовані на формування мовленнєвих навичок користування мовним матеріалом. На таких уроках має місце ознайомлення з новим мовним матеріалом та тренування з метою його використання в аудіювання, говорінні, читанні та письмі. Проте тут може мати місце і практика на основі засвоєного матеріалу.

**Другий тип** – це уроки, що спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь. На уроках цього типу переважає практика в мовленнєвій діяльності. Однак їй може передувати певна кількість тренувальних вправ, котрі готують до неї. Безумовно, описані типи уроків не виступають в абсолютно чистому вигляді.

### **3. Структура уроку іноземної мови.**

Структура уроку визначається його змістом і місцем у циклі уроків. Традиційно урок складається з етапів. Поняття «етап» пов'язане з рухом до поставленої мети в рамках певного відрізка часу, тому етап усталений в дидактиці як структурна одиниця уроку.

Розглянемо внутрішню організацію уроку ІМ. В цілісній його структурі виділяється **початок, основна та заключна частини** уроку. До основних компонентів початку уроку відносять організаційний момент та мовленнєву зарядку. Початок уроку виконує дві важливі функції: організацію класу до активної роботи на уроці (привітання, приведення учнів до готовності співпрацювати, повідомлення цілей уроку) та створення іншомовної атмосфери.

В ході **основної частини** уроку вирішуються його головні завдання. Вона може включати такі компоненти: подача нового матеріалу, тренування учнів у вживанні цього матеріалу в мовленні, практика в мовленнєвій діяльності, систематизація/узагальнення вивченого і контроль мовленнєвих навичок та вмінь (поточний, тематичний, підсумковий). Найбільшу частину уроку займає вправління (тренування та практика в мовленнєвій діяльності).

Кінець уроку повинен підсумувати те, чого було досягнуто на уроці. Його компонентами є повідомлення домашнього завдання та підбиття підсумків уроку.

В даній структурі уроку не всі компоненти постійні. Не на кожному уроці має місце подача нового матеріалу, систематизація вивченого тощо. Певне співвідношення компонентів уроку, їх послідовність та взаємозв'язок залежать від типу уроку.

### **4. Аналіз уроку.**

Високий професіоналізм, педагогічна майстерність учителя досягаються не лише у процесі систематичної, вдумливої, творчої підготовки до своїх уроків, але й за рахунок проведення аналізу та узагальнення досвіду колег, збагачення на цій основі своєї практики ефективними прийомами навчання. Аналіз уроку ІМ вимагає як всебічних знань про урок, так і спеціальних умінь його спостереження та оцінювання. Об'єктом загального аналізу уроку ІМ є:

- Цілеспрямованість уроку;
- Структурна цілісність і змістовність уроку;
- Активність учнів на уроці;
- Відповідність мовленнєвої поведінки вчителя цілям, змісту та умовам навчання;
- Результативність уроку.

#### Питання для самоперевірки

1. Урок як основна організаційна одиниця навчального процесу.
2. Схема загального та поглибленого аналізу уроку.
3. Рекомендації щодо удосконалення уроку.

### Тема 3. Вправа та її структура. Типи вправ.

#### План лекції

1. Поняття «вправа» та її структура.
2. Вимоги до вправ.
3. Типи вправ для навчання ІМ.
4. Загальна система вправ для навчання спілкування ІМ.

**Основні поняття:** вправа, організація процесу засвоєння, організація процесу навчання, рецептивні вправи, репродуктивні та продуктивні вправи, комунікативні, умовно-комунікативні та не комунікативні вправи.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 19, 22].

#### Текст лекції

##### 1. Поняття «вправа» та її структура.

**Вправа** – це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення.

Кожна вправа незалежно від її характеру має три- або чотирифазову структуру.

**Перша фаза** – завдання,

**Друга фаза** (факультативна) – зразок виконання,

**Третя фаза** – виконання завдання,

**Четверта фаза** – контроль ( контроль з боку вчителя, взаємоконтроль або самоконтроль учнів).

##### 2. Вимоги до вправ.

Створення раціональної **системи вправ** є ключем до вирішення проблеми навчання іншомовного мовлення. Важливість системи вправ полягає в тому, що забезпечує як організацію процесу засвоєння, так і організацію процесу навчання.

З точки зору **організації процесу засвоєння** система вправ має забезпечити:

- 1) Підбір необхідних вправ, що відповідають характеру певної навички або певного вміння;
- 2) Визначення необхідної послідовності вправ;
- 3) Розташування навчального матеріалу та співвідношення його компонентів;
- 4) Систематичність/регулярність виконання певних вправ;
- 5) Взаємозв'язок різних видів.

### 3. Типи вправ для навчання ІМ.

|           |   | Критерії                                             | Типи вправ                                                                                                    |
|-----------|---|------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Основні   | 1 | Спрямованість вправи на прийом або видачу інформації | Рецептивні<br>Репродуктивні<br>Рецептивно-репродуктивні<br>Продуктивні<br>Рецептивно-продуктивні              |
|           | 2 | Комунікативність                                     | Комунікативні (або мовленнєві)<br>Умовно-комунікативні (або умовно-мовленнєві)<br>Некомунікативні (або мовні) |
| Додаткові | 3 | Характер виконання                                   | Усні<br>Письмові                                                                                              |
|           | 4 | Участь рідної мови                                   | Одномовні<br>Двомовні (перекладні)                                                                            |
|           | 5 | Функція у навчальному процесі                        | Тренувальні<br>Контрольні                                                                                     |
|           | 6 | Місце виконання                                      | Класні<br>Домашні<br>Лабораторні                                                                              |

### 4. Загальна система вправ для навчання спілкування ІМ.

Розрізняють **загальну систему вправ** для навчання спілкування ІМ, що охоплює усі види МД і знаходить своє матеріальне втілення у підручнику; **системи вправ** для оволодіння навичками і вміннями аудіювання, говоріння, читання і письма; **підсистеми вправ** для формування «технічних навичок» (техніка читання і техніка письма), мовленнєвих навичок і мовленнєвих умінь у певному виді МД, всередині яких розрізняють ще **групи вправ**, спрямованих на оволодіння конкретними навичками (наприклад, лексичними, орфографічними та ін.) та окремими вміннями (наприклад,

обмінюватись репліками), навичками (наприклад, лексичними, орфографічними та ін.) та окремими вміннями (наприклад, обмінюватись репліками). комплекс вправ, яке різні автори тлумачать по-різному.

#### Питання для самоперевірки

1. Чотири фази вправи, їх характеристика.
2. Типи вправ за критерієм спрямованість на прийом або видачу інформації.
3. Система вправ для оволодіння навичками читання, говоріння, аудіювання та письма.

**Тема 4.** Формування іншомовної граматичної компетентності (ІГК) і контроль рівня її сформованості

#### План лекції

1. Активний і пасивний граматичний мінімум.
2. Граматичні навички мовлення.
3. Поняття "граматична структура" і "зразок мовлення".
4. Етапи формування граматичної навички.
5. Автоматизація дій учнів з новою ГС.

**Основні поняття:** граматична компетенція, активний граматичний мінімум, пасивний граматичний мінімум, граматичні навички мовлення, граматична структура, зразок мовлення.

**Література:** [ 1-10, 11, 12, 13, 15, 17, 24].

#### Текст лекції

##### 1. Активний і пасивний граматичний мінімум.

Зміст навчання граматики: граматичний матеріал (активний граматичний мінімум, пасивний граматичний мінімум); граматичні навички (репродуктивні –говоріння, письмо, продуктивні –аудіювання, читання).

В середніх навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища, а спеціально відібраний **граматичний мінімум**, який складається з **активного** та **пасивного граматичного мінімуму**:

##### **Активний граматичний мінімум:**

- для вираження власних думок в усній (говоріння) чи письмовій (письмо) формах;
- для розуміння чужих думок, сприйнятих в усній (аудіювання) чи письмовій (читання) формах.

##### **Пасивний граматичний мінімум:**

- для розуміння чужих думок, сприйнятих в усній (аудіювання) чи письмовій (читання) формах.

##### 2. Граматичні навички мовлення.



Граматичні навички мовлення, як і всі інші, повинні характеризуватися такими ознаками, як **автоматизованість, гнучкість та стійкість** і формуватися поетапно.

Сформованість **репродуктивної** граматичної навички - одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Щоб здійснити свій комунікативний вибір, той, хто говорить/пише, має спочатку вибрати граматичну структуру (ГС), яка б відповідала даній ситуації мовлення. Обрану ГС потрібно оформити відповідно до норм даної мови (синтаксичні та морфологічні особливості ГС). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень повинен мати певний комунікативний намір (запитати, попросити, заперечити тощо).

Сформованість **рецептивної** граматичної навички - одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній та письмовій формах. В цьому випадку першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС, що супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесенням їх з певним значенням.

### **3. Поняття "граматична структура" і "зразок мовлення".**

*Кожна мовленнєва одиниця має свою структуру, яка відбиває певні зв'язки між її компонентами. Розрізняють **п'ять рівнів мовленнєвих одиниць**:*

- 1) Рівень словоформи (слово в граматичній формі);
- 2) Рівень вільного словосполучення;
- 3) Рівень фрази / речення;
- 4) Рівень понад фразової єдності (відрізок мовлення, який складається з двох або більше речень, синтаксично організований і комунікативно самостійний);
- 5) Рівень цілого тексту.

Для навчання граматичного матеріалу вагомими є перші чотири рівні, тому що на рівні тексту навички мають вже функціонувати, а не формуватись.

**Питання:** Як зобразити структуру мовленнєвих одиниць різних рівнів у навчальному процесі?

**Відповідь:** за допомогою

- ❖ вербальних правил (описових і правил інструкцій);
- ❖ моделей-схем і, нарешті,
- ❖ мовленнєвих зразків.

**ЗМ** - це типова одиниця мовлення, що служить опорою для утворення за аналогією інших одиниць мовлення, які мають таку саму структуру. ЗМ рівня словоформи, словосполучення і речення:

*Зразок мовлення рівня словоформи: books s , bags z , brushes iz .*

*Зразок мовлення рівня словосполучення: on the chair, under the chair*  
*Зразок мовлення рівня фрази: Pete is writing a letter.*

#### **4. Етапи формування граматичної навички**

##### **1. Ознайомлення учнів з новою граматичною структурою (ГС)**

**Мета:** продемонструвати нову ГС, її функцію і форму

**Зміст етапу:**

1. Демонстрація вчителем нової ГС в ситуації - пояснення функції нової ГС
2. Перевірка розуміння значення нової ГС (відповіді на запитання вчителя)
3. Демонстрація графічної форми нової ГС (пояснення правил утворення, особливостей вимови, інтонування тощо)

Фонетичне опрацювання нової ГС (вправи в імітації)

##### **II. Автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні фрази**

**Мета** - навчити учнів вживати нову ГС на рівні фрази

**Зміст етапу:**

Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ

- в імітації ГС,
- на підстановку до ГС,
- на трансформацію ГС,
- на завершення ГС,
- на розширення ГС,
- відповіді на запитання,

самостійне вживання нової ГС.

##### **III. Автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні понадфразової єдності**

**Мета** - навчити учнів вживати нову ГС в коротких висловлюваннях монологічного і діалогічного характеру

**Зміст етапу:**

Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ

- на об'єднання зразків мовлення у мікромонології,
- на об'єднання зразків мовлення у мікродіалозі.

#### **5. Автоматизація дій учнів з новою ГС**

##### **Вправи, що виконуються на рівні фрази:**

Послідовність вправ у фрагменті визначена з урахуванням формальних труднощів структури

Вправа **на імітацію ЗМ**, мовленнєве завдання учнів — погодитися з учителем (або підтвердити те, що він говорить), якщо він правий. Використовується реальна ситуація. Вправу можна виконувати хором.

2) Вправа **на підстановку у ЗМ**, яка не змінює самої ГС, замінюється лише лексична одиниця. Для полегшення дій учнів учитель може спочатку вказувати на конкретний предмет, що є на парті. Мовленнєве завдання учнів — сказати, що є на парті товариша, ситуація — та ж сама. Після

висловлювання одного з учнів клас може підтвердити те, що він сказав, хором.

**3) Вправа для навчання повної відповіді на спеціальне запитання.** Запитання формулює вчитель, а у своїй відповіді учень вживає ту саму структуру, що і в двох попередніх вправах. Мовленнєве завдання — дати відповідь на запитання, ситуація — та сама. Після відповіді одного з учнів її може прокоментувати клас.

**4) Вправа для навчання відповіді на загальне запитання.** Звичайно з неї починається автоматизація. Але в даному випадку має місце інтерференція раніше вивченої ГС (Is this a bag? — Yes, it is./ No, it isn't.) Коротку відповідь на запитання доцільно записати на дошці. Мовленнєве завдання і ситуація ті ж самі.

**5) Вправа на трансформацію ЗМ** (у даному випадку із стверджувальної форми в заперечну). Мовленнєве завдання — виправити (або спростувати) твердження вчителя (пізніше — твердження учнів).

**6) Вправа на самостійне вживання нової ГС в усному мовленні.** Мовленнєве завдання — сказати товаришам, що цікаве є у портфелі учня, ситуація - та сама.

**Вправи, що виконуються на рівні понадфразової єдності:**

- ◆ об'єднання ЗМ (одноструктурних та різноструктурних) у понадфразову єдність;
- ◆ об'єднання ЗМ у діалогічні єдності (запитання-відповідь, твердження - твердження тощо)

Вправа на **об'єднання ЗМ у діалогічну єдність твердження —твердження.** У вправі використовується прийом "рухомі шеренги"

Питання для самоперевірки

1. Мета навчання граматичного матеріалу іноземної мови.
2. Вербальні правила, моделі-схеми та мовленнєві зразки для зображення структури мовленнєвих одиниць.
3. Ознайомлення учнів з граматичними структурами активного граматичного мінімуму..

**Тема 5.** Формування іншомовної лексичної компетентності (ІЛК) і контроль рівня її сформованості

План лекції

1. Активний, пасивний і потенціальний словниковий запас.
2. Види лексичних навичок.
3. Етапи формування репродуктивної лексичної навички.
4. Процес засвоєння лексичного матеріалу.

**Основні поняття:** словниковий запас, шкільний лексичний мінімум, активний, пасивний і потенціальний словниковий запас, лексична одиниця, зміст навчання лексики, етапи формування лексичної навички та системи вправ, способи семантизації.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 15, 17, 22].

### Текст лекції

#### 1. Активний, пасивний і потенціальний словниковий запас.

**Активний лексичний мінімум** – це той лексичний матеріал, яким учні повинні користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні.

**Пасивний лексичний мінімум** – це та лексика, яку учні мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі (при аудіювання) та письмовій формі (при читанні).

Активний і пасивний словниковий запас утворюють так званий **наявний** або **реальний словник**, який служить основою для формування **потенціального словника**. На відміну від наявного словника, що включає знайомі ЛО, які учні вживають для вираження своїх думок або для сприймання і розуміння думок інших людей, потенціальний словник складають ті незнайомі слова, про значення яких читач/слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/аудіюванні.

До потенціального словника відносяться:

- 1) інтернаціональні слова – подібні за звучанням і/або написанням та за значенням до слів рідної мови;
- 2) похідні та складні слова, що складаються з відомих учням компонентів;
- 3) конвертовані слова;
- 4) нові значення відомих багатозначних слів;
- 5) слова, про значення яких можна здогадатися за контекстом.

#### 2. Види лексичних навичок.

Беручи до уваги різні пласти лексичного матеріалу та рецептивний чи продуктивний характер відповідного виду МД, необхідно сформулювати такі види навичок:

- **репродуктивні лексичні навички**, тобто навички правильного вживання ЛО активного мінімуму в говорінні та письмі згідно із ситуацією спілкування і метою комунікації;
- **рецептивні лексичні навички**, тобто навички розпізнавання і розуміння ЛО активного і пасивного мінімумів при читанні та аудіюванні;
- **навички обґрунтованої здогадки** про значення ЛО, що відносяться до потенціального словника, при читанні та аудіюванні;

- **навички користування різними видами словників** (двомовних, одномовних, фразеологічних, тематичних, країнознавчих).

### **3. Етапи формування репродуктивної лексичної навички**

#### ***I. Ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями (ЛО)***

**Цілі:** семантизувати нові ЛО, продемонструвати звукову, графічну і граматичну форми нових ЛО

Зміст етапу:

1. Введення вчителем нових ЛО (в реченні, ситуації, розповіді тощо)
2. Перевірка розуміння значення нових ЛО (відповіді на запитання вчителя)
3. Фонетичне опрацювання нових ЛО (вправи в імітації)
4. Демонстрація графічної і граматичної форм нових ЛО (транскрипція, особливості вживання у множині)

#### ***II. Автоматизація дій учнів з новим ЛО на рівні фрази***

**Мета** – навчити учнів вживати нові ЛО на рівні речення

Зміст етапу

Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ

- в імітації зразка мовлення,
- у підстановці до зразка мовлення,
- у трансформації зразка мовлення,
- у завершенні зразка мовлення,
- у розширенні зразка мовлення, відповіді на запитання, самостійне вживання нових ЛО.

#### ***III. Автоматизація дій учнів з новими ЛО на рівні понадфразової єдності***

**Мета** – навчити учнів вживати нові ЛО в коротких висловлюваннях монологічного і діалогічного характеру

Зміст етапу

Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ

- в об'єднанні зразків мовлення у мікромонологі,
- в об'єднанні зразків мовлення у мікродіалозі.

### **4. Процес засвоєння лексичного матеріалу.**

У процесі засвоєння лексичного матеріалу (так само як і граматичного) можна виділити:

- 1) етап ознайомлення учнів з новими ЛО – семантизація ЛО;
- 2) етап автоматизації дій учнів з новими ЛО, де розрізняють
  - а) автоматизацію на рівні словоформи, вільного словосполучення та фрази/речення;
  - б) автоматизацію на понад фразовому рівні – діалогічної або монологічної єдності.

Всі різноманітні способи семантизації можна поділити на **дві групи**: перекладні та безперекладні.

**Перекладні способи** розкриття значень іншомовних ЛО включають:

- ✓ однослівний переклад ( bird – птах);

- ✓ багатослівний переклад ( go – зухатися будь-яким способом від даної точки);
- ✓ пофразовий переклад;
- ✓ тлумачення значення і/або пояснення ЛО рідною мовою ( big – великий, означає величину, розмір);
- ✓ дефініція/визначення ( watch – годинник, що носять на руці або в кишені).

До **безперекладних способів** розкриття значень іншомовних ЛО відносяться:

- ✓ наочна семантизація – демонстрація предметів, малюнків, діалозитивів, картин, естів, рухів тощо;
- ✓ мовна семантизація
  - a) за допомогою контексту, ілюстративного речення: The basket weighs 5pounds
  - b) зіставлення однієї ЛО з іншими відомими словами іноземної мови – за допомогою антонімів і зрідка синонімів (cold – warm, quick – slow);
- ✓ дефініція – опис значення нового за допомогою уже відомих слів (a teenager – a person from 13 to 19 years of age) ;
- ✓ тлумачення значення ЛО іноземною мовою (sir – a respectful term of address to a man).

#### Питання для самоперевірки

1. Критерії відбору лексичних мінімумів.
2. Поняття «Лексична одиниця».
3. Труднощі засвоєння лексичних одиниць.
4. Автоматизація дій учнів з новими лексичними одиницями активного словника.

**Тема 6.** Формування іншомовної фонетичної компетентності (ІФК) і контроль рівня її сформованості

#### План лекції

1. Зміст навчання фонетики: фонетичний матеріал та фонетично-рецептивні (слухові) і репродуктивні (вимовні) навички.
2. Вимоги до вимови учнів.
3. Навчання звуків іноземної мови.
4. Етапи формування артикуляційної навички.
5. Навчання інтонації іноземної мови.
6. Контроль та оцінка вимови

**Основні поняття:** мета навчання фонетичного матеріалу, зміст навчання фонетики, фонематичний слух, інтонаційний слух, артикуляція, інтонування,

звук, інтонаційна модель, етапи формування артикуляційної й інтонаційної навичок.

**Література:** [ 1-10, 11, 12, 13, 15, 17, 20].

### Текст лекції

#### 1. Зміст навчання фонетики: фонетичний матеріал та фонетично-рецептивні (слухові) і репродуктивні (вимовні) навички.

| Фонетичний матеріал:                                                                                                                | Фонетичні навички:                                                                                                                                                           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>■ звуки,</li><li>■ звукосполучення</li><li>■ наголос,</li><li>■ інтонаційні моделі.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>■ рецептивні (слухові): фонематичний слух та інтонаційний слух;</li><li>■ репродуктивні (вимовні): артикуляція та інтонація.</li></ul> |

#### 2. Вимоги до вимови учнів.

Основними вимогами до вимови учнів є фонематичність та швидкість. **Фонематичність** передбачає ступінь правильності фонетичного оформлення мовлення, достатню для того, щоб воно було зрозумілим для співрозмовника; **швидкість** — ступінь автоматизованості вимовних навичок, яка дозволяє учням говорити в нормальному (середньо-нормальному) темпі мовлення.

Вимоги до вимови учнів у школі визначають, виходячи з **принципу апроксимації**, тобто наближення до правильної вимови. З цієї метою обмежується обсяг фонетичного матеріалу, що вивчається, а також допускається деяке зниження **якості вимови окремих звуків та інтонаційних моделей** – це апроксимована вимова.

Враховуючи труднощі, з якими зустрічається учень при оволодінні вимовою іноземної мови, у процесі навчання доцільно використовувати **імітативний та аналітичний методи одночасно** (пояснення та аналіз слід застосовувати в такій мірі, в якій вони можуть бути корисні учням для розуміння особливостей фонетичного явища і полегшення його засвоєння). Такий метод одержав **назву аналітико-імітативного**.

Метою навчання фонетичного матеріалу є формування **слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок** (на апроксимованому рівні). Під **слухо-вимовними навичками** мовлення розуміють "навички фонемно правильної вимови усіх звуків у потоці мовлення та розуміння всіх звуків при аудіюванні мовлення". **Ритміко-інтонаційні навички** — це "навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення і, відповідно, розуміння мовлення інших людей".

#### 3. Навчання звуків іноземної мови.

За ознакою схожості/розбіжності звуків іноземної та рідної мов усі звуки іноземної мови умовно розділяють на **три групи**.

До **першої групи** відносять звуки, максимально наближені до звуків рідної (української) мови за акустичними особливостями та артикуляцією (наприклад, [b], [m], [z];).

**Друга група** включає звуки, які, на перший погляд, дуже схожі на звуки рідної мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками (наприклад, [i:], [i], [e], [ə], [ə:], [o:]).

До **третьої групи** входять звуки, які не мають артикуляційних або акустичних аналогів у рідній мові учнів (наприклад, [w], [r], [ð], [θ]). Звуки цієї групи також викликають значні труднощі при засвоєнні, тому що має місце формування абсолютно нової артикуляційної бази.

#### 4. Етапи формування артикуляційної навички

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Ознайомлення з новим звуком</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Демонстрація звука</li> <li>▪ Пояснення його артикуляції</li> <li>▪ Порівняння зі звуками рідної мови</li> <li>▪ Артикуляційна гімнастика</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>2. Автоматизація дій учнів з новим звуком</b> <p><u>Рецепція</u> (вправи на розвиток фонематичного слуху):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ упізнання</li> <li>▪ диференціація</li> <li>▪ ідентифікація</li> </ul> <p><u>Репродукція</u> (вправи для навчання артикуляції):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ імітація</li> <li>▪ підстановка</li> <li>▪ відповіді на запитання</li> <li>▪ заучування напам'ять</li> </ul> |

Важливу роль у процесі автоматизації відіграють **зразки або еталони вимови**, які сприймають учні. Демонстрація зразків різних рівнів може здійснюватися вчителем або диктором/дикторами.

Розрізняють два методи введення звука в школі:

- а) імітативний (для фонем близького ряду);
- б) аналітико-імітативний (для фонем подібного та далекого ряду).

#### 5. Навчання інтонації іноземної мови.

##### Етапи формування інтонаційної навички

|                                                                                                                                                                                 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Ознайомлення з новою інтонаційною моделлю (ІнМ)</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Демонстрація ІнМ</li> <li>▪ Пояснення її комунікативного значення</li> </ul> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|



|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Прослуховування діалогів з новою ІнМ</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <b>2. Автоматизація дій учнів з новою ІнМ</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <p><u>Рецепція ІнМ (вправи на розвиток інтонаційного слуху):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ упізнавання</li> <li>▪ диференціація</li> <li>▪ ідентифікація</li> </ul> <p><u>Репродукція ІнМ (вправи для навчання інтонування):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ імітація</li> <li>▪ підстановка</li> <li>▪ трансформація</li> <li>▪ самостійне вживання</li> </ul> |

**Інтонація** являє собою комплекс просодичних засобів, складну єдність таких компонентів як мелодія, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр, темп, паузація.

### **6. Контроль та оцінка вимови**

Контроль та оцінка вимови здійснюються вчителем з урахуванням типів помилок у мовленні учнів. Необхідно розрізняти фонетичні та фонологічні помилки. Перші впливають на якість звучання, другі — на зміст. В неспеціалізованих середніх навчальних закладах, де одним з основних принципів навчання вимови залишається принцип апроксимації, фонетичні помилки не беруться до уваги, тому що основна мета спілкування — розуміння — досягнута.

Питання для самоперевірки

1. Критерії відбору фонетичного мінімуму.
2. Методика ознайомлення учнів зі звуками ІМ трьох груп.
3. Вправи в рецепції та вправи в репродукції/продукції звуків ІМ.
4. Мета навчання інтонації ІМ.

## **Змістовий модуль 2. Методика формування рецептивної і продуктивної мовленнєвих компетентностей**

**Тема 7.** Формування іншомовної компетентності в аудіюванні (ІКА) та контроль рівня її сформованості

План лекції

1. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності та вміння.
2. Механізми аудіювання.
3. Труднощі аудіювання іноземної мови.
4. Вимоги до текстів для навчання аудіювання.
5. Система вправ для навчання аудіювання.
6. Етапи роботи з аудіо текстом.

**Основні поняття:** аудитивна компетенція / пам'ять; види / труднощі аудіювання; фонові знання; аудіювання екстенсивне / інтенсивне / комунікативне / навчальне.

**Література:** [ 1-10, 11, 15, 16, 17].

### Текст лекції

#### 1. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності та вміння.

**Аудіювання** — це розуміння сприйнятого на слух усного мовлення. **В методичному плані навчання аудіювання** — це спеціально організована програма дій з текстом, що сприймається на слух.

##### **Характерні риси А:**

1. реалізує усне спілкування
2. реактивний вид мовленнєвої діяльності (реакція на монологічне, діалогічне мовлення),
3. рецептивний вид МД
4. форма перебігу процесу аудіювання — внутрішня, невиражена.

Якщо мета - зрозуміти якомога більше (**інтенсивне аудіювання**) - наприклад, коли вчитель вводить новий матеріал, тоді учні повинні зрозуміти майже кожне вимовлене слово. Коли учні слухають і намагаються зрозуміти основний зміст тексту - його значення - або шукають конкретну інформацію, то це **екстенсивне аудіювання**.

#### 2. Механізми аудіювання.

Процес аудіювання починається зі **сприймання мовлення**, під час якого слухач завдяки механізму внутрішнього промовляння перетворює звукові (а якщо він спостерігає за співрозмовником, то й зорові) образи в артикуляційні.

Для осмислення всього повідомлення необхідно вичленити в ньому окремі лексико-граматичні ланки (фрази, синтагми, словосполучення, слова) і зрозуміти смисл кожної з них. Цим членуванням і займається **механізм сегментування мовленнєвого ланцюга**.

Один з найважливіших механізмів аудіювання — **механізм оперативної пам'яті** — утримує у свідомості слухача сприйняті слова і словосполучення протягом часу.

Значну роль у процесі аудіювання відіграє **механізм антиципації** або **ймовірного прогнозування**, який дає можливість за початком слова, словосполучення, речення, цілого висловлювання передбачити його закінчення.

Проте антиципація та ідентифікація можуть здійснюватись лише на базі **механізму довготривалої пам'яті**, завдяки якій відбувається зіставлення мовленнєвих сигналів, що надходять, з тими стереотипами, які зберігаються у нашій свідомості.

Найвідповідальнішу роль в аудіюванні відіграє **механізм осмислення**, який здійснює еквівалентні заміни шляхом перетворення словесної інформації в образну.

### **3. Труднощі аудіювання іноземної мови.**

Успішність аудіювання залежить

- 1) від самого слухача (від рівня розвитку у нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу і т. п.), його індивідуально-психологічних особливостей;
- 2) від мовних особливостей аудіотексту та його відповідності мовленнєвому досвіду і знанням учнів.

**Фактори, що полегшують аудіювання:** ритміка, паузація, мелодика — складники інтонації; можливість зорового контакту із співрозмовником; використання позамовних засобів та опори на ситуацію;

**Фактори, які ускладнюють сприймання на слух:** відсутність чітких пограничних сигналів між лексичними одиницями, їх злиття в мовленнєвому потоці, явища асиміляції на стику слів і всередині слів; фонетична редукція; швидкоплинність процесу, що зумовлюється темпом усного мовлення; необоротність слухової реакції; інтерферуючий взаємовплив лексичних одиниць.

Залежність аудіювання від **умов сприймання** визначається

- а) темпом мовленнєвих повідомлень
- б) кількістю пред'явлень аудіотексту в залежності від його обсягу.

### **4. Вимоги до текстів для навчання аудіювання.**

Матеріальною основою аудіювання є **аудіотекст**. Як і всякий текст, він має свою композицію, структуру і смислову організацію.

Використовуються в основному два **види аудіотекстів**

- тексти-описи
- фабульні тексти-повідомлення.

В **текстах-описах** не завжди легко виділити головне та другорядне, і розуміння тексту залежить переважно від суми зрозумілих фактів, які необхідно запам'ятати.

**Фабульні тексти-повідомлення** передбачають динамізм подій, дій та вчинків персонажів, що зумовлюються логічним інваріантом та означенням часу. В таких текстах легко виділити основне і другорядне.

**Основною вимогою до змісту аудіотекстів** слід вважати

- їх інформативність та
- цікаву фабулу.

У практиці навчання іноземних мов тексти для аудіювання мають бути автентичними, доступними за змістом та мовним складом, короткими за тривалістю звучання, в основному монотематичними.

**Відбираються такі типи текстів:**

- а. Мовлення партнера у стандартних ситуаціях спілкування.

- б. Оголошення програм, прогнозу погоди (по радіо, телебаченню тощо).
- в. Фабульні тексти, описи, розповіді, повідомлення, роздуми.

### **5. Система вправ для навчання аудіювання.**

До системи вправ для навчання аудіювання входять **дві підсистеми**:

I – вправи для формування мовленнєвих навичок аудіювання

II – вправи для розвитку вмінь аудіювання.

**Мета** вправ I підсистеми - сформувати в учнів слухові, лексичні та граматичні **навички аудіювання**. Формування слухових навичок передбачає розвиток в учнів фонематичного та інтонаційного слуху.

До **першої підсистеми** включаються 3 групи вправ:

- вправи для формування фонетичних навичок аудіювання (фонематичного та інтонаційного слуху);
- вправи для формування лексичних навичок аудіювання;
- вправи для формування граматичних навичок аудіювання.

**Мета** вправ II підсистеми - розвинути в учнів **уміння аудіювання**.

До цієї підсистеми входять умовно-комунікативні та комунікативні рецептивні вправи.

До **другої підсистеми** входять 2 групи вправ:

- вправи, що готують учнів до аудіювання текстів;
- вправи в аудіюванні текстів

### **6. Етапи роботи з аудіо текстом.**

I. Перед опрацюванням тексту учнями вчитель повинен спрямувати їх увагу на аудіювання та розуміння тексту.

Він повідомляє деякі факти з життя і творчої діяльності автора, або називає проблему, яка розглядається в тексті. Можна запитати учнів, що їм відомо з цієї проблеми.

II. Підготовча робота до аудіювання тексту (передтекстові вправи). Зняття фонетичних, лексичних, граматичних труднощів

III. Аудіювання тексту з метою розуміння основного змісту повного і точного змісту (кількість прослуховувань тексту визначається вчителем залежно від обсягу та складності тексту).

IV. Контроль розуміння прослуханого (виконання післятекстових вправ);

Питання для самоперевірки

1. Вимоги до базового рівня володіння аудіюванням
2. Предмет та продукт аудіювання.
3. Мовні труднощі аудіювання.
4. Виконання після текстових вправ

## **Тема 8. Формування іншомовної компетентності у читанні (ІКЧ)**

План лекції

1. Зміст навчання читання на початковому ступені.

2. Характер текстів для читання.
3. Труднощі навчання читання іноземною мовою.
4. Навчання техніки читання.
5. Вправи з техніки читання.
6. Види читання: ознайомлювальне, вивчаюче, переглядове.

**Основні поняття:** читання, етапи навчання читання, труднощі читання, психофізіологічні механізми, зміст читання, характер текстів для читання, етапи роботи з текстом.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 14, 15, 16, 21].

### **Текст лекції**

#### **1. Зміст навчання читання на початковому ступені.**

**Читання** –це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який включає техніку читання і розуміння того, що читається, і відноситься до писемної форми мовлення.

В умінні читати виділяють два аспекти:

- навчання техніки читання;
- навчання читання як виду мовленнєвої діяльності (розуміння того, що читається, і відноситься до письмової форми мовлення).

**Психофізіологічну основу** читання складають операції зорового сприйняття тексту і його розуміння.

#### **Етапи навчання читання**

**I етап** – оволодіння графікою та орфографією; основним завдання є розвиток навичок техніки читання уголос і про себе/мовчки.

**II етап** – оволодіння мовленнєвими навичками читання; ставиться завдання навчити учнів читати вголос і про себе складніші тексти пізнавального характеру.

**III етап** – оволодіння вміннями читання; учні повинні уміти читати без словника з метою отримання основної інформації, або зі словником – для повного розуміння змісту тексту.

#### **2. Характер текстів для читання.**

Зміст текстів визначає відношення учнів до читання, а також можливості розв'язання тих освітніх і виховних завдань, які ставляться перед іноземною мовою як навчальним предметом:

- ідейно-виховна цінність текстів;
- пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту;
- відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам учнів.

#### **3. Труднощі навчання читання іноземною мовою.**

#### **4. Навчання техніки читання.**

Навчання техніки читання відбувається на початковому етапі і проходить у формі навчання **читання уголос**, яке є важливим засобом навчання **читання про себе/мовчки**.

Методисти (Г. В. Рогова та ін.) умовно виділяють два періоди в навчанні читання уголос —

А) дотекстовий період

Б) текстовий період.

**Мета дотекстового періоду** — засвоєння первинної матерії, тобто

- ✓ оволодіння буквено-звуковими зв'язками,
- ✓ читання окремих слів,
- ✓ читання словосполучень,
- ✓ читання простих речень.

**Мета текстового періоду** — навчання читання з метою здобуття необхідної інформації у певному обсязі.

В сучасній практиці навчання техніки читання іноземною мовою використовується переважно **фонетичний (звуковий) аналітико-синтетичний метод**, розроблений К.Д. Ушинським для навчання читання рідною мовою,

## **5. Вправи з техніки читання.**

**Вправи з техніки читання** групуються з залежності від їх цільового спрямування, а саме:

### **Вправи на розвиток графемно-фонемних зв'язків**

- Озвучити пред'явлені учителем букви.
- Вибрати названу букву з ряду даних.
- Підібрати до маленьких букв великі (і навпаки), озвучити їх.
- З ряду слів вибрати ті, що починаються з даної букви. Напр.: Назвати слова з літерою ... на початку слова.

### **Вправи з техніки читання ізольованих слів та словосполучень**

- Прочитати пари слів, що відрізняються одним елементом: Підібрати пари слів, що римуються: Підібрати пари слів з голосними в різних позиціях:
- Дописати пропущену літеру, прочитати слова: Підібрати до слів відповідні малюнки (і навпаки).
- Знайти вимовлене учителем слово серед ряду слів на картках.
- Прочитати про себе словосполучення і підібрати до них відповідні малюнки.
- Написати слова, продиктовані вчителем. Перекласти їх на українську мову.

### **Вправи на прогнозування форми слова**

- Заповнити пропуски у словах відповідними буквами.
- Дописати слово.
- Відновити "розмиті" слова.

- Скласти слово з окремих частин (на картках).

### **Читання речень**

#### **Вправи на розвиток навичок синтагматичного членування речень та їх інтонаційного оформлення**

- Слухаючи диктора (вчителя), стежте по книжці і промовляйте речення вголос.
- Визначте тип речення (інтонації), поставте в ньому знаки словесного наголосу, поділіть на синтагми.
- Підготуйте вдома зразкове читання уголос (після попереднього опрацювання у класі).
- Прочитайте речення, змінюючи логічний наголос у ньому.

#### **Вправи на розширення поля читання та швидкості сприймання навчального тексту**

- Прочитати текст/уривок тексту за певний час.
- Прочитати речення з поступово нарощуваними елементами: Напр.: Прочитати і запам'ятати речення з карток, які демонструє вчитель у швидкому темпі.
- Прочитати текст і швидко знайти відповідь (інші факти) на запитання вчителя.

### **6. Види читання: ознайомлювальне, вивчаюче, переглядове.**

В залежності від комунікативної мети, яка ставиться учителем на уроці, від характеру тексту використовуються такі **види читання**: ознайомлювальне, вивчаюче та переглядове.

**а) Ознайомлювальне читання** – читання з розумінням основного змісту тексту).

У процесі роботи над текстом потрібно навчити учнів виконувати такі дії:

- прогнозувати зміст за заголовком або початком тексту;
- здогадуватися про значення незнайомих слів по контексту;
- ігнорувати окремі незнайомі слова, які не перешкоджають розумінню основного змісту;
- визначати смислові частини тексту та зв'язки між ними;
- користуватися у процесі читання наявним коментарем, словником, довідником.

**б) Вивчаюче читання** – читання з повним розумінням тексту.

Учні виконують дії:

- розуміння прочитаного тексту з достатньою повністю та глибиною;
- зіставлення здобутої інформації зі своїм досвідом;
- висловлювання власної думки про прочитане;
- передача почерпнутих відомостей;
- коментування окремих фактів.

**в)Вибіркове/переглядове читання** – навчитися швидко переглянути текст для того, щоб знайти конкретну інформацію.

#### Питання для самоперевірки

1. Зміст навчання читання на початковому етапі.
2. Труднощі навчання читання іноземною мовою.
3. Відомі методи навчання читання.
4. Роль наочних посібників для розвитку навичок техніки читання.

**Тема 9.** Формування іншомовної компетентності в говорінні (ІКТ) та контроль рівня її сформованості

#### План лекції

1. Особливості діалогічного мовлення.
2. Суть і характеристика діалогічного мовлення.
3. Етапи навчання діалогічного мовлення.
4. Особливості монологічного мовлення.
5. Мовні особливості типів монологічних висловлювань .
6. Етапи навчання монологічного мовлення.

**Основні поняття:** говоріння, монолог, діалогічна єдність, типи діалогів, зразок мовлення, типи монологічних висловлювань, етапи навчання діалогічного та монологічного мовлення.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 14, 15, 16, 20].

#### Текст лекції

##### 1. Особливості діалогічного мовлення.

*Діалогічне мовлення* - це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

**Психологічні особливості:** *вмотивованість, зверненість, ситуативність, емоційна забарвленість, спонтанність, двосторонній характер.*

Слід зазначити, що у процесі навчання нас цікавлять лише такі, що спонукають до мовлення. Такі **ситуації і називають мовленнєвими** або комунікативними. Вони бувають **природними**. (Спортивні змагання, спізнєння на урок), **спеціально створеними (штучними)**, що потребують певної деталізації зовнішніх обставин та умов.

**Мовні особливості діалогічного мовлення:** **еліптичність** (наявність неповних реплік), **"готові" мовленнєві одиниці** ( "формули", "шаблони", "кліше", "стереотипи", наявність стягнених форм.

##### 2. Суть і характеристика діалогічного мовлення.



Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань. Такі висловлювання, межею яких є зміна співрозмовника, називають **реплікою**.

Сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають **діалогічною єдністю** (ДЄ). ДЄ є одиницею навчання діалогічного мовлення.

Перша репліка ДЄ завжди **ініціативна** (її називають ще реплікою-спонуканням або керуючою реплікою).

Друга репліка може бути або повністю **реактивною** (інакше - залежною або реплікою-реакцією), або **реактивно-ініціативною**, тобто включати реакцію на попереднє висловлювання.

| Групи ДЄ | Види ДЄ                                                                                                     |
|----------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I        | 1. Повідомлення-повідомлення<br>2. Повідомлення-запитання<br>3. Повідомлення-спонукання                     |
| II       | 4. Спонування - згода<br>5. Спонування-відмова<br>6. Спонування-запитання                                   |
| III      | 7. Запитання - відповідь на запитання<br>8. Запитання – контр запитання                                     |
| IV       | 9. Привітання - привітання<br>10. Прощання - прощання<br>11. Висловлювання вдячності - реакція на вдячність |

Найпоширенішими є **чотири основних типи діалогів**:

- діалог-розпитування,
- діалог-домовленість,
- діалог-обмін враженнями / думками,
- діалог-обговорення / дискусія.

### 3. Етапи навчання діалогічного мовлення.

Існують різні підходи до навчання діалогічного мовлення, з яких можна виділити два основних.

Відповідно до першого – «зверху вниз» - навчання діалогічного мовлення розпочинається зі слухання діалогу – зразка з його наступним варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування.

Другий - "знизу вгору" - передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу (реплік діалогічної єдності) до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної системи, що не виключає прослуховування діалогів-зразків. Обидва підходи є можливими.

**Етапи навчання діалогічного мовлення:**

- I. Оволодіння діалогічними єдностями
- II. Оволодіння умінням вести мікродіалог
- III. Оволодіння вмінням вести діалоги різних типів

Навчання реплікування можна вважати підготовчим або нульовим етапом формування навичок та вмінь діалогічного мовлення учнів.

#### 4. Особливості монологічного мовлення.

**Монолог** — це безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії організований вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи.

Монологічне мовлення виконує такі **комунікативні функції**:

Інформативну, впливову, експресивну (емоційно-виразну), розважальну, ритуально-культову.

З погляду **психології** монологічному мовленню властиві такі риси: однаправленість, зв'язність, тематичність, контекстуальність, відносно безперервний спосіб мовлення, послідовність і логічність.

#### 5. Мовні особливості типів монологічних висловлювань .

Розрізняють такі основні **типи монологічних висловлювань**:

**Монолог-опис** є констатуючим типом монологічного висловлювання, в якому стверджується наявність чи відсутність будь-яких ознак в об'єкті, описується людина, природа, погода, оточуючі предмети тощо, вказується просторове розміщення предметів, перераховуються їх якості та ознаки.

**Монолог-розповідь** є динамічним типом монологічного висловлювання, в якому розповідається про розвиток подій, пригод, дій чи станів. Дійсність сприймається у процесі її розвитку та зміни в хронологічній часовій послідовності. Різновидами монологу-розповіді є **монолог-оповідь і монолог-повідомлення**.

**Монолог-міркування** спирається на умовиводи як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези/судження чи декількох тез/суджень робиться висновок.

#### 6. Етапи навчання монологічного мовлення.

В методиці навчання іноземних мов виділяють **три етапи формування** монологічних умінь. В основу кожного з них покладена якість висловлювання учнів, причому ця якість обов'язково веде до збільшення обсягу зразків мовлення (ЗМ), що використовуються учнем.

Завдання **першого етапу** полягає в тому, щоб навчити учнів об'єднувати ЗМ рівня фрази в одну понадфразову єдність.

На **другому етапі** учні вчаться самостійно будувати висловлювання понадфразового рівня. Навчання монологічного мовлення на цьому етапі здійснюється за допомогою різних **опор**, зображальних, вербальних, комбінованих.

Головне завдання **третього етапу** — навчити учнів створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-сміслових

типів мовлення в такому обсязі, який передбачено програмою для даного класу.

#### Питання для самоперевірки

1. Психофізіологічні механізми говоріння.
2. Говоріння як продуктивний вид мовленнєвої діяльності.
3. Компоненти комунікативного акту.
4. Підстановочна таблиця як важливий вид вербальної зорової опори для навчання говоріння.

**Тема 10.** Формування іншомовної компетентності у письмі (ІКП) та контроль рівня її сформованості

#### План лекції

1. Цілі та завдання навчання письма.
2. Навчання каліграфії.
3. Навчання орфографії.
4. Навчання писемного мовлення.

**Основні поняття:** письмо і писемне мовлення, комунікативні завдання, каліграфічні навички, чіткість та нормативність написання, вправи на «вписування» або правильне розташування букв слова.

**Література:** [ 1-10, 14, 16, 20].

#### Текст лекції

##### **1. Цілі та завдання навчання письма.**

**Письмо** - це графічна фіксація мовлення, результатом якої є письмовий текст. Головна мета **навчання техніки письма** іноземною мовою полягає у формуванні в учнів

А) графічних/каліграфічних та

Б) орфографічних навичок.

Увесь процес складається з внутрішнього промовляння та фіксації підготовленого матеріалу на папері, що вимагає автоматизованого оперування **звуко-графічними асоціаціями**.

Навчання письма починається з:

- навички писати англійські літери;
- навички перетворювати звуки у символи;
- навички правопису складів та слів;
- навички правильного написання речень;
- навички писемного мовлення.

**Мета навчання письма** на початковому ступені – розвинути писемну компетенцію, тобто:

- оволодіти каліграфією (технікою письма);

- оволодіти орфографією (правописом, системою правил письма);
- набути навички писемного мовлення як засобу спілкування (особистий лист, вітальна листівка, короткий опис або нарис).

У навчанні письма дослідники виділяють **три етапи**:

1. оволодіння графікою/ орфографією із залученням матеріалу, опрацьованого усно;
2. засвоєння структурних моделей речень, властивих усній та письмовій формам спілкування, комбінування їх у мовленні;
3. оволодіння писемним мовленням як засобом спілкування.

## 2. Навчання каліграфії.

Під **каліграфічними навичками** розуміють навички написання букв і буквосполучень даної мови як окремо, так і в писемному мовленні.

Іноземні мови, що вивчаються у школі — англійська, німецька, французька, іспанська — використовують латинську графіку.

Метою вправ для навчання каліграфії є вивчення усіх літер алфавіту.

Аналіз системи друкованих знаків українського та латинського алфавітів свідчить про те, що в них є

- подібні букви (наприклад: Aa, Oo, Xx, Ee, Mm, Kk, Pp),
- букви, які частково співпадають у написанні (Tt, Hh, Uu, Vv),
- букви, накреслення яких зовсім відрізняється від букв українського алфавіту (Ss, Ff, Rr, Qq, Ww, Jj, Zz).

### **Вправи для навчання каліграфії**

- вправи на написання елементів літер та окремих букв,
- на ускладнене списування/ виписування букв, буквосполучень і слів (з елементами комбінування, групування тощо).

## 3. Навчання орфографії.

Під **орфографічними навичками** розуміють навички написання слів у відповідності до правил використання письмових знаків у кожному конкретному слові.

Орфографічні системи іноземних мов, що вивчаються в середніх навчальних закладах, базуються на **трьох основних принципах**:

1. **фонетичному**, коли буква повністю відповідає звуку, тобто опорою є вимова (наприклад, *англ.* : rep);
2. **морфологічному**, коли написання визначається правилами граматики (морфології) незалежно від фонетичних умов, наприклад, у споріднених словах чи формах (наприклад, *англ.* : nation — nationality) ;
3. **традиційному** (історичному), коли орфографічні форми є традиційно закріпленими і відображають зниклі норми вимови (наприклад, *англ.* : daughter);

У навчанні орфографії виділяють **дві підгрупи вправ**:

1. до першої групи входять вправи на списування (виписування) і дописування;

2. до другої - вправи для запису на слух (диктанти різних видів).

Письмо йде від повністю керованого до вільного: повністю кероване письмо → частково кероване письмо → вільне письмо.

Найбільш поширеними визнаються такі види вправ:

- вправи на запитання-відповіді з частковою зміною мовного матеріалу;
- на трансформацію мовного зразка;
- на підстановку;
- на розширення та скорочення;
- диктанти.

#### 4. Навчання писемного мовлення.

Для навчання писемного мовлення, тобто вміння висловлюватись за допомогою графічних знаків, методисти рекомендують два типи вправ: **умовно-комунікативні та комунікативні.**

**Умовно-комунікативні** вправи використовуються для засвоєння мовного матеріалу у графічному оформленні, а також для автоматизації операцій, пов'язаних з письмовим викладом думок. До цього типу відносять вправи з **моделями** (трансформація моделей, розширення їх тощо). Особливе значення мають вправи **на розширення висловлювання**. Цінність таких вправ у тому, що вони формують механізм випередження або механізм вірогідного прогнозування, що має велике значення для створення писемного висловлювання.

Другий вид тренувальних вправ забезпечує вміння **логічно і послідовно**, своїми словами передати ту чи іншу інформацію. Це перефраз, скорочення тексту, вибір ключових слів з тексту. Для навчання логічного викладу думок пропонується складання різноманітних планів: план у вигляді запитань чи називних речень тощо.

Серед **комунікативних** вправ чільне місце займає відтворення груп речень, пов'язаних змістом.

Питання для самоперевірки

1. Письмо та писемне мовлення.
2. Вправи для навчання техніки письма.
3. Труднощі навчання орфографії.
4. Письмо як засіб навчання та контролю.

### Змістовий модуль 3. Методи навчання та організація навчально-виховного процесу з ІМ.

#### Тема 11. Методи навчання іноземних мов

План лекції

1. Класифікація методів навчання іноземних мов.
2. Перекладні методи.
3. Прямі методи.
4. Усний метод Гарольда Пальмера.

5. Методична система навчання читання Майкла Уеста.
6. Аудіо-лінгвальний метод.
7. Аудіо-візуальний метод.
8. Сугестивний метод.
9. Комунікативний метод.

**Основні поняття:** метод навчання, перекладні та безперекладні (прямі) методи, усний метод та метод навчання читання, прямий (безперекладний) і непрямий (перекладний), візуальний, аудіо-візуальний метод.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 15, 16, 24].

## Текст лекції

### 1. Класифікація методів навчання іноземних мов.

Оскільки **термін «метод»** має різне тлумачення, класифікація методів навчання викликає певні труднощі, тому що в основі їх назв лежать найрізноманітніші ознаки. В залежності від того, який аспект мови переважає у навчанні, метод має назву граматичного чи лексичного. Згідно з тією роллю, яку відіграють рідна мова та переклад у процесі навчання іноземних мов, методи діляться на перекладні та безперекладні (прямі). Назва методу може бути зумовлена видом мовленнєвої діяльності, що складає мету навчання, у зв'язку з чим розрізняють усний метод та метод навчання читання.

### 2. Перекладні методи.

Перекладні методи, механічно перенесені на живі мови, поділялись на граматико-перекладний та лексико (текстуально)- перекладний в залежності від того, який мовний аспект — граматики чи лексики — знаходився у центрі уваги при вивченні іноземної мови шляхом перекладу текстів на рідну мову.

**Головними досягненнями** перекладних методів є деякі прийоми роботи з текстом (аналіз та переклад важких місць, пошук у тексті вивченого лексичного та граматичного матеріалу, встановлення різноманітних аналогій з рідною мовою і т. ін.). які використовуються в навчанні і в наш час. Проте перші в історії методики перекладні методи мали серйозні недоліки. Вони були погано орієнтовані на оволодіння мовою як засобом спілкування, навіть у плані навчання читання

### 3. Прямі методи.

Основні **положення прямих методів** можна сформулювати таким чином: в основі навчання іноземних мов лежать ті ж процеси, що й при оволодінні рідною мовою; головну роль у мовленнєвій діяльності відіграють пам'ять та відчуття, а не мислення.

Згідно з соціальним замовленням суспільства **метою навчання** є практичне володіння іноземною мовою, під яким розуміли оволодіння усним мовленням. Це призвело до того, що до теперішнього часу збереглося і має

місце невинувачене ототожнювання практичного володіння іноземною мовою виключно з усним мовленням.

#### **4. Усний метод Гарольда Пальмера.**

Г. Пальмер висуває імітацію та "заучування напам'ять як **основні принципи** навчання іноземної мови. Пальмер вважає, що, незалежно від мети курсу іноземної мови, **навчання завжди слід починати з усного мовлення**, надаючи початковому ступеню вирішального значення. Увага, яку Пальмер приділяє усному мовленню, визначає і характер мовного матеріалу. Це літературна розмовна мова, представлена текстами (на початковому ступені учні знайомляться з ними лише на слух), які написані в межах науково відібраного словникового мінімуму.

#### **5. Методична система навчання читання Майкла Уеста.**

**Мету навчання** іноземних мов Уест вбачає у вільному читанні про себе із загальним охопленням змісту, у процесі якого читець не заглиблюється у деталі. Для досягнення цієї мети непридатні види роботи, прийняті у школі: читання вголос і читання-стеження, які привчають учня до фіксації уваги на кожному слові, що перешкоджає розвитку навичок вільного, швидкого читання. Протягом усього курсу навчання використовуються лише зв'язні, переважно цікаві тексти. Кожному з них передують передтекстові запитання, на які учні повинні знайти відповіді у процесі читання. Легка мова текстів у поєднанні із завданням на пошук певної інформації, а також захоплюючий сюжет створюють умови для безпосереднього розуміння тексту і розвивають швидкість читання.

#### **6. Аудіо-лінгвальний метод.**

**Суть запропонованого Фрізом і Ладом методу**, який пізніше був названий американським методистом Нельсоном Бруком "аудіо-лінгвальним", полягає в роботі зі структурами, оскільки, на їх думку, знати мову — це уміти користуватися структурами, наповнюючи їх відповідним мовним матеріалом та вимовляючи їх у нормальному темпі спілкування. Розроблена ними методика роботи зі структурами справила значний вплив на сучасну методику. У процесі оволодіння структурами мають місце такі послідовні етапи: заучування моделей шляхом імітації, свідомий вибір нової моделі у її протиставленні вже відомим, інтенсивне тренування з моделями і вільне живлення моделі.

#### **7. Аудіо-візуальний метод.**

Сама назва методу відбиває покладені в його основу **принципи**. Він зветься аудіо-візуальним, оскільки весь новий матеріал сприймається учнем протягом тривалого часу лише на слух ("аудіо"), а його значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності — діапозитивів, діафільмів, кінофільмів ("візуальний"). Цей метод називається також структурно-глобальним, оскільки навчання мови відбувається на основі спеціально відібраних структур, які сприймаються цілісно (глобально).

## 8. Сугестивний метод.

Сугестивний метод (метод навіювання) створений у другій половині ХХ ст. в Софійському інституті сугестології (Болгарія), названий іменем його творця, психотерапевта за фахом, Георгія Лозанова. Лозанов як лікар-сугестолог дійшов висновку щодо можливості використання у навчанні іноземних мов **неусвідомлених резервних можливостей**, які він спостерігав у своїх пацієнтів. Безпосередня дія викладача на тих, кого він навчає і хто в цей час перебуває у стані "псевдо-пасивності", і, головним чином, саме його сугестивна, навіююча дія сприяє усуненню психотравмуючих факторів (скутості, страху, побоювання можливих помилок, замкнутості, некоммукабельності, труднощів у подоланні стереотипів рідної мови та "мовного бар'єру" іноземної). Такий вплив, на думку Лозанова, створює сприятливі передумови для організації іншомовного мовленнєвого спілкування. Крім того, він допомагає розкрити резервні можливості учнів щодо запам'ятовування значного обсягу навчального матеріалу.

## 9. Комунікативний метод.

У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають **комунікативної компетенції** — здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія учнів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку учні оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, але й швидкість усного мовлення та читання.

### Питання для самоперевірки

1. Метод повної фізичної реакції.
2. Драматико-педагогічний метод.
3. «Мовчазний» метод.
4. Груповий метод.

**Тема 12.** Форми організації навчально-виховного процесу з іноземної мови.

### План лекції

1. Поняття про форми навчання.
2. Класно-урочна система навчання.



**Основні поняття:** форми навчання, фронтальна, групова, індивідуальна форма організації навчальної роботи, класно-урочна система.

**Література:** [ 1-10, 11, 15, 17, 23].

### Текст лекції

#### 1. Поняття про форми навчання.

Форма організації навчання - зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя й учнів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі.

До загальних форм організації навчання належать урочна і позаурочна, у кожній з яких використовують фронтальну, групову та індивідуальну форми організації навчальної роботи. Критерієм такого поділу є не кількість учнів, а характер зв'язків між ними в процесі пізнавальної діяльності.

**Фронтальна форма організації навчальної діяльності учнів** передбачає спільну діяльність класу для реалізації навчальних завдань. Учні під керівництвом учителя одночасно виконують спільну для всіх роботу, обговорюють, порівнюють та оцінюють її результати.

**Групова форма організації навчальної діяльності учнів** передбачає поділ їх на групи для розв'язання однакових чи різних завдань. Під час поділу на групи слід брати до уваги індивідуальні особливості кожного школяра, його навчальні можливості для виконання завдання.

**Індивідуальна форма організації навчальної роботи** передбачає постановку перед кожним учнем спеціально дібраного відповідно до рівня його підготовки і навчальних можливостей завдання для самостійного розв'язання.

#### 2. Класно-урочна система навчання.

**Класно-урочна система** є найпоширенішою формою організації навчання в багатьох країнах. Її суть полягає в тому, що вчитель проводить навчальну роботу з групою учнів постійного складу, однакового віку і рівня підготовки (клас) протягом певного часу і за встановленим розкладом (урок).

Порівняно з іншими формами, зокрема індивідуальними, класно-урочна система має певні переваги: керівна роль учителя, чітка організаційна структура, раціональне використання часу, застосування різних методів і прийомів навчання, забезпечення пізнавальної активності учнів, послідовного і систематичного вивчення матеріалу. Водночас вадами цієї форми є орієнтація на "середнього" учня, обмежені можливості у здійсненні індивідуальної роботи, наслідувальний характер навчальної діяльності учнів.

Питання для самоперевірки

1. Класифікація форм навчання за різними критеріями.
2. Система індивідуалізованого навчання.

**Тема 13.** Вивчення пісень, віршів, ритмівок, інсценування казок іноземною мовою.

#### План лекції

1. Лінгвістична казка. Навчальні авторські казки.
2. Використання пісні на уроці іноземної мови.
3. Навчальний та виховний потенціал прислів'їв та приказок.
4. Вивчення віршів.

**Основні поняття:** лінгвістична казка, навчальні авторські казки, навчальний та виховний потенціал прислів'їв та приказок.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 14].

#### Текст лекції

##### **1. Лінгвістична казка. Навчальні авторські казки.**

Навчальні лінгвістичні казки призначені для полегшення опанування мовним матеріалом. Учитель може читати їх на етапі мотивації навчальної діяльності (щоб викликати пізнавальний інтерес, позитивні емоції учнів), на етапі пояснення нового матеріалу (щоб пояснити явища), а також на етапі закріплення та осмислення нового матеріалу( для перевірки знань учнів; тоді доцільно казку читати з пропусками, які заповнюють та озвучують учні).

Для створення казки та роботи над нею існує ряд вимог:

- Усі мовні явища повинні бути пояснені чітко, зрозуміло.
- Казка повинна бути доступною для розуміння.
- Казка має бути цікавою.
- Тривалість читання не повинна перевищувати 5-6 хвилин уроку.

##### **2. Використання пісні на уроці іноземної мови.**

Інший прийомом, до якого часто звертаюся на уроках, - використання пісні. Пісні – безцінний засіб для розвитку в учнів навичок слухання. Існує багато переваг їх використання у класі. Вони легкодоступні, демонструють нові слова, вирази без відриву від контексту; слухаючи їх, учні знайомляться з вимовою носіїв мови; надають теми для обговорення, і, нарешті, більшості учнів подобається слухати й аналізувати пісні тому, що це є відпочинком від рутинної праці з підручниками і зошитами. Учнім подобається вивчати англійську за допомогою пісень. Вивчаючи слова пісні, яку слухали протягом кількох років до цього, вони часто дивуються, розкриваючи її зміст. Це зразок того, як гарна пісня може стати предметом обговорення у класі.

##### **3. Навчальний та виховний потенціал прислів'їв та приказок.**

Робота з прислів'ями і приказками є важливим компонентом у вивченні англійської мови, оскільки знайомство учнів з прислів'ями і приказками інших народів сприяє входженню в середовище іншомовного спілкування, збагачує словниковий запас, розвиває інтелект і ерудицію. Така робота

багатогранна, цікава, необхідна на уроках англійської мови. Англійська мова досить багата на прислів'я та приказки, тому є можливість застосовувати їх на будь-якому етапі роботи. З них можна розпочати урок, а також можна його закінчити. З допомогою прислів'їв і приказок можна пояснити певні граматичні явища, спонукати учня до мовлення.

Із застосуванням прислів'їв і приказок мова учнів стає багатшою та яскравішою.

#### **4. Вивчення віршів.**

В англійській мові є також велика кількість фольклорних віршів, які можна теж використовувати з такою ж метою. Крім того дитячий фольклор відображає багато сторін культури, історичні події, уявлення про добро та лихо, про смішне та сумне, національну самосвідомість і ставлення до життя. Відомі персонажі дитячого фольклору навіть увійшли до культури Британії, що відображаються навіть у словниках персоналій поряд з історичними та літературними персонажами – Jack Sprat, Humpty-Dumpty, Yankee Doodle, Simple Simon, Old King Cole, Little Jack Horner, Jack and Jill, Little Miss Muffet тощо.

Питання для самоперевірки

1. Робота вчителя в організації створення казок учнями на уроках англійської мови.
2. Використання тексту пісні для вивчення граматики за методикою В. Соловйова.

**Тема 14.** Планування уроків іноземної мови в початковій школі.

План лекції

1. Планування. Види планів.
2. Чотирикомпонентна мета уроків іноземної мови.
3. Структура уроків іноземної мови.

**Основні поняття:** планування, календарно-річний план, тематичний план, поурочний план, система уроків, чотирикомпонентна мета, структура уроку.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 15, 17].

Текст лекції

#### **1. Планування. Види планів.**

**Система планування** у школі охоплює послідовне планування в межах усього курсу навчання, чвертей, циклу уроків та окремого уроку, виходячи з конкретних цілей кожного відрізка навчального процесу. **Розрізняють:**

- ✓ календарно-річний план, що включає плани на чотири чверті (піврічні плани);
- ✓ тематичний план або план циклу уроків;

✓ поурочний план.

**Календарно-річний план** – це проект, у якому подаються теми, визначаються загальні дидактичні завдання, встановлюються терміни вивчених тем, розподіляється за чвертями навчальний матеріал, визначаються способи підсумкового та тематичного контролю, вказуються основні дидактичні засоби.

Основою для календарно-річного плану є навчальна програма з ІМ та навчальний план. Календарно-річний план складається учителем на основі орієнтовного плану, який міститься в книжках для вчителя певного класу.

**Тематичне планування** є дещо конкретнішою розробкою календарно-тематичного плану. Головне завдання тематичного планування – визначення кінцевих цілей в результаті вивчення певної теми.

Цикл уроків, об'єднаних однією темою, в методиці називають також **системою уроків**, під якою розуміють сукупність уроків, яка забезпечує формування мовленнєвих навичок та вмінь стосовно певної теми та на основі певного мовного і мовленнєвого матеріалу.

При **поурочному** плануванні завдання вчителя полягає в тому, як на даному конкретному уроці організувати процес навчання та виховання.

Підготовча робота вчителя до уроку здійснюється послідовно і включає:

- аналіз змісту матеріалу;
- визначення типу уроку;
- формулювання цілей уроку;
- поетапний розподіл навчального матеріалу;
- визначення часу на його опрацювання;
- розробку вправ;
- складання плану-конспекту уроку;
- підготовку засобів навчання.

План-конспект уроку може бути коротким і розгорнутим. Старанно розроблений конспект уроку сприяє чіткому проведенню цього уроку. На початку конспекту вказується дата проведення уроку, його порядковий номер, група/клас учнів, тема, підтема, цілі, а потім послідовно викладається хід уроку у вигляді докладного сценарію: спочатку вступна частина, потім основна та заключна частини.

## **2. Чотирикомпонентна мета уроків іноземної мови.**

З формулювання **практичної мети** повинно бути ясно, що необхідно засвоїти, в якому обсязі, з яким рівнем оволодіння.

**Освітня мета** передбачає, з одного боку, прилучення учнів до культури країни, мова якої вивчається, шляхом засвоєння нової загальноосвітньої інформації; з іншого – розширення філологічного кругозору учнів.

**Розвиваюча мета** реалізується у процесі навчання там, де учень застосовує свій інтелект, волю, почуття, пам'ять, увагу, уяву.

**Виховний** вплив на уроці іноземної мови забезпечується використанням виховних можливостей навчального матеріалу та спеціальних прийомів роботи з ним, завдяки чому формуються відповідні суспільно-політичні погляди учнів, почуття, ставлення до морально-етичних категорій, до навколишнього світу і т. п.

### 3. Структура уроків іноземної мови.

| Частина уроку                | Компоненти уроку                                                                                                                                                           | Постійні компоненти | Змінні компоненти |
|------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|-------------------|
| <b>Початок уроку</b>         | Організаційний момент<br>Мовленнєва/фонетична зарядка                                                                                                                      | +                   |                   |
| <b>Основна частина уроку</b> | Подача нового матеріалу<br>Тренування у мовленні<br>Практика у мовленні<br>Систематизація вивченого<br>Контроль навичок та вмінь:<br>-поточний<br>-тематичний, підсумковий | +                   | +                 |
| <b>Заключ. частина уроку</b> | Повідомлення домашнього завдання<br>Підсумки уроку                                                                                                                         | +                   |                   |

#### Питання для самоперевірки

1. Головна мета та успішність планування.
2. Аналіз вчителем навчального матеріалу з точки зору труднощів, які можуть виникнути в учнів.
3. Компоненти основної частини уроку іноземної мови.

**Тема 15.** Контроль та оцінювання у навчанні іноземної мови. Види контролю.

#### План лекції

1. Метод контролю, його сутність та зміст у початковій школі.
2. Види та форми контролю.
3. Тестові завдання для визначення рівня сформованості продуктивних навичок та вмінь усного спілкування.

**Основні поняття:** види контролю: злитий з навчанням, відокремлений; поточний, тематичний, підсумковий; об'єктивний, суб'єктивний. Форми контролю: індивідуальний, парний, фронтальний; усний; письмовий; одно-, двомовний, контроль з боку вчителя, взаємоконтроль, самоконтроль.

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 15, 18].

## Текст лекції

### 1. Метод контролю, його сутність та зміст у початковій школі.

Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність як контролю, так і всього процесу навчання. Виділяють такі **функції контролю**:

- функції зворотного зв'язку,
- оціночну,
- навчальну
- розвиваючу.

Для того щоб ці функції успішно реалізувались у практиці навчання, контролю мають бути притаманні такі якості як

**цілеспрямованість** (контроль має бути спрямованим на певні мовленнєві навички і вміння, рівень досягнення яких визначається та оцінюється);

**репрезентативність** (контролем має бути охоплений весь той мовний і мовленнєвий матеріал, засвоєння якого перевіряється);

**об'єктивність** (забезпечується застосуванням об'єктивних способів оцінювання відповідей учнів);

**систематичність** (реалізується за умови його регулярного проведення у процесі навчання іноземної мови на всіх етапах навчання).

**Засобами** проведення контролю виступають спеціально підготовлені контрольні завдання, які включають інструкцію щодо їх виконання і мовний та мовленнєвий матеріал, який вивчався учнями.

| Об'єкти контролю      |                  |                    |                                   |                                    |                                 |                                |
|-----------------------|------------------|--------------------|-----------------------------------|------------------------------------|---------------------------------|--------------------------------|
| мовна компетенція     |                  |                    | комунікативна компетенція         |                                    |                                 |                                |
| слухо-вимовні навички | лексичні навички | граматичні навички | вміння здійснювати МД в говорінні | вміння здійснювати МД в аудіюванні | вміння здійснювати МД в читанні | вміння здійснювати МД в письмі |

У початковій школі зазвичай контроль має завуальований характер. Він тісно пов'язаний з навчанням і реалізується у формі ігор, конкурсів, змагань, пізнавальних та комунікативних завдань різного ступеня складності. Ігровий характер, як правило, мають і спеціальні тестові завдання.

### 2. Види та форми контролю.

Систематичність контролю реалізується в таких його видах:

а) **поточний контроль**, який здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу;

б) **рубіжний контроль**, який проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, в кінці чверті, року;

в) **підсумковий контроль**, який реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови.

За формою організації контроль може бути:

- індивідуальним;
- фронтальним/груповим;

за характером оформлення відповіді:

- усним;
- письмовим;

за використанням рідної мови :

- одномовним;
- двомовним.

### **3. Тестові завдання для визначення рівня сформованості продуктивних навичок та вмінь усного спілкування.**

У навчанні іноземних мов застосовується такі види тестів:

**1. Стандартизований тест** є таким, який пройшов попереднє випробування на великій кількості тестованих і має кількісні показники якості.

**2. Нестандартизовані** тести розробляються самим учителем для своїх учнів. Такі тести складаються на матеріалі конкретної теми для перевірки рівня сформованості певної навички або вміння.

Залежно від цілеспрямованості тести розподіляються на

- тести навчальних досягнень (використовуються для проведення поточного, рубіжного або підсумкового контролю, метою яких є визначення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю на певному ступені навчання);
- діагностичні тести (використовуються з метою подальшого розподілу учнів по групах за рівнем підготовки з іноземної мови.);
- тести на виявлення здібностей до вивчення іноземної мови (спрямовані на визначення конкретних індивідуально-психологічних особливостей учня з метою забезпечення їх своєчасного коригування та розвитку, що сприятиме успішності оволодіння мовленнєвою діяльністю).

#### **Питання для самоперевірки**

1. Контроль як складова частина навчання іноземних мов.
2. Особливості контролю у початковій школі.

### **Тема 16. Позакласна робота з іноземної школи.**

#### **План лекції**

1. Мета і психолого-педагогічні аспекти позакласної роботи з ІМ
2. Принципи організації ПР з ІМ
3. Форми позакласної виховної роботи з ІМ.

**Основні поняття:** позакласна і самостійна робота, принципи позакласної роботи, принцип добровільності, принцип масовості, принципи зв'язку ПР з уроками ІМ та ін..

**Література:** [ 1-10, 11, 13, 15, 17, 21].

### Текст лекції

#### 1. Мета і психолого-педагогічні аспекти позакласної роботи з ІМ

Позакласна робота з ІМ вирішує такі **завдання**:

- удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих на уроках ІМ;
- розширення світогляду учнів;
- розвиток їх творчих здібностей, самостійності, естетичних смаків;
- виховання любові та поваги до людей свого рідного краю та країни, мова якої вивчається.

Важливим фактором успішного виконання цих завдань є **врахування психолого-педагогічних особливостей** навчання ІМ на різних ступенях. На *першому етапі* (1-4 класи) учням притаманні такі риси як прагнення до конкретної, однак нетривалої діяльності, негайного результату, а також допитливість, інтерес до всього нового, емоційна активність. Проте вони мають завищену самооцінку і ще не вміють керувати своєю поведінкою. Більш розвинена механічна пам'ять учнів цього віку сприяє кращому і швидшому запам'ятовуванню віршів, пісень тощо.

Слід звернути увагу на те, що у процесі організації позакласної роботи з ІМ необхідно враховувати як психологічні особливості особистості, так і психологічні особливості колективу: рівень його розвитку, ступінь організації, психологічної, інтелектуальної та емоційної єдності, спрямованість діяльності колективу на стосунки між його членами, емоційний стан класу під час виконання завдань з позакласної роботи.

#### 2. Принципи організації ПР з ІМ

*Принципи позакласної роботи з ІМ* - вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів та організаційних форм. Вони відповідають цілям та завданням усієї позакласної роботи з ІМ у школі та ілюструють суть педагогічної діяльності вчителя - організатора позакласної роботи.

- а) принцип добровільності
- б) принцип масовості
- в) принципи урахування і розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів
- г) принципи зв'язку ПР з уроками ІМ
- д) принцип комплексності
- е) принцип захопленості;
- ж) принцип розвитку ініціативи та самодіяльності



### 3. Форми позакласної виховної роботи з ІМ.

В методичній літературі та у практиці школи традиційно розрізняють три **форми позакласної роботи**: індивідуальні, групові та масові.

*Індивідуальна* позакласна робота проводиться з окремими учнями, які готують повідомлення і доповіді про країну, мова якої вивчається, про знаменні дати і події, видатних людей, розучують вірші, пісні, уривки з літературних творів іноземною мовою, виготовляють наочні посібники, оформляють стінгазети, альбоми, стенди і т.п. Індивідуальна робота може проводитися постійно або епізодично.

*Групова* форма позакласної роботи має чітку організаційну структуру і відносно постійний склад учасників, об'єднаних спільними інтересами. До цієї форми належать різноманітні гуртки: розмовні, вокальні, драматичні, перекладачів, філателістів, позакласного читання тощо.

*Масові* форми позакласної роботи не мають чіткої організаційної структури. До них відносять такі заходи як вечори художньої самодіяльності, фестивалі, конкурси, карнавали, тематичні вечори і ранки тощо. Ці заходи проводяться епізодично.

Питання для самоперевірки

1. Комплексність принципів ПР з ІМ.
2. Форми позакласної роботи в початковій школі.
3. Процес підготовки і проведення тижня ІМ.

## ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

### Базова література

1. Бабенко, Т. В. Методика навчання іноземної мови в початковій школі: навч. посібник . – Київ: Арістей, 2005.
2. Бігич О. Б. Методична освіта майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи: монографія . – Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2004.
3. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи . – Київ : Ленвіт, 2006. – 200 с
4. Котенко О. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі [Електронний ресурс] : [навч. посіб. для студ. ВНЗ] . – Київ : Київський ун-тет ім.. Б. Грінченка, 2013.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Ніколенко, А. Г. Практикум з англійської мови: навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. Г. Ніколенко. – Київ : Кондор, 2005.
7. Рахманська С. Д. Практичний підхід до викладання англійської мови: посібник. – Тернопіль : Астон, 2003.
8. Редько, В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи: монографія – К.: Генеза, 2006. – 136 с.
9. Редько В. Г., Сідун М. М. Основи теорії навчання іноземних мов учнів початкової школи. Методика. Лінгводидактика. Психолінгвістика: метод. рек. – Мукачево: Карпатська вежа, 2008.
10. Підручники і навчально-методичні комплекси з іноземних мов.

### Допоміжна література

11. Бігич О.Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д- ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» .– К., 2005. – 41 с.
12. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : моногр. / А. М. Богуш, О. С. Трифонова, О. І. Кисельова та ін. — Одеса: ПНЦ АПН України. – 2008. — 272 с.
13. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. д-р пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
14. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови // Перекл. та адаптація Л.В. Биркун. – Oxford: OxfordUniv. Press, 1998. – 48с.
15. Мартинова Р.Ю. Ефективні технології навчання іноземних мов / Р.Ю. Мартинова / Педагогічна газета. – 1997. – №11(41).

16. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. для студентів вищих навч. закл. / [О.Б. Бігич, С.В. Гапонова, Г.А. Гринюк та ін.]; керівн. автор. кол. С.Ю. Ніколаєва. – 2-е вид. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
17. Поліна С. Нові методичні підходи до викладання іноземної мови в умовах навчального комплексу неперервної освіти // Педагогіка і психологія. – 2004. – №4(45).
18. Плахотник В.М. Навчання іноземних мов у середній школі: концепція та її реалізація // Іноземні мови. – 1995. – №1.
19. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: Посібник. Вид. 2-е, доп. і переробл. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2004. – 360 с
20. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. – К. : Ленвіт, 2005. – 208 с.
21. Складенко Н.К. Навчання іншомовного матеріалу / Н.К.Складенко // Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. / [кол. авт. під кер. С.Ю.Ніколаєвої]. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002.
22. Складенко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь // Інозем. мови. – 1999. – № 3.
23. Складенко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) / Н.К. Складенко // Інозем. мови. – 1995. – № 1. – С. 5-9.
24. Brown D. H. Principles of Language Learning and Teaching / Douglas H. Brown. — 3rd ed. — Prentice Hall. — 1993. — 352 p.
25. Brumfit, C.J. (1984 a). Communicative Methodology in Language Teaching: The Roles of Fluency and Accuracy, / C.J. Brumfit. – Cambridge, Cambridge University Press. – 1984 – P.78.

#### ***Інформаційні ресурси***

<http://www.cambridgeenglish.org/exams/general:english:and:for:schools/>  
<http://www.britishcouncil.org.ua/teach/resources/online:resources>  
<http://www.alte.org/resources>  
<http://www.deutschzentrum.org.ua/>  
<http://www.goethe.de/ins/ua/kie/lrn/prf/ft1/ukindex.htm>  
<http://institutfrancais.ukraine.com/ua/apprendre/delf:dalf>  
[http://ave.cervantes.es/prueba\\_nivel/registro/test\\_de\\_clasificacion.php?origen=webAVE](http://ave.cervantes.es/prueba_nivel/registro/test_de_clasificacion.php?origen=webAVE)  
<https://wordwall.net/ru/resource/2504793/william-shakespeare>  
<https://wordwall.net/ru/resource/10139284>  
<https://wordwall.net/ru/resource/8641964>  
<https://wordwall.net/ru/resource/1489614>  
<https://www.facebook.com/share/r/1BUuzW8HxT/>

